

Strategier for tværsamarbejde sætter professionsidentiteter under pres

Jesper Frederiksen

Tværfagligt samarbejde har i de senere år spillet en fremtrædende rolle i at udvikle og transformere velfærdsstaten og dens institutioner og tilskrives positive potentialer i forhold til samarbejde læring og synergi. Denne artikel undersøger hvordan strategier om tværfagligt samarbejde er med til at udfordre og ændre de faglige identiteter hos blandt andet sygeplejersker og socialrådgivere. Tilgangen i artiklen er en Bourdieu baseret institutionel dokumentanalyse – udviklet til formålet - af policy dokumenter udgivet af forskellige velfærdsstatslige institutioner. Artiklen rejser spørgsmål om, hvorvidt tværfagligt samarbejde medfører en de- eller re-professionaliseringstendens, især indenfor områder hvor der er tale om at varetage en funktion som velfærdsstatens vogter af humanistiske og/eller solidariske værdier

Introduktion

I den internationale forskning om tværfagligt, tværprofessionelt eller tværdisciplinært samarbejde er der fokus på at generere evidens for den gunstige effekt af samarbejde (Gilbert 2005; Reeves m.fl. 2010), at understøtte en (gen)opdragelse til samarbejde (Green & Tones 2010; Hoffmann & Harnish 2007) og/eller at implementere samarbejdets positive potentiale gennem ledelsesstrategier (Barr & Dowding 2012; Gittell 2012; Pollard m.fl. 2010). Det er perspektiver, der ligeledes dominerer i den danske litteratur og som typisk bruges i undervisningen på professionsbacheloruddannelserne indenfor social- og sundhedsområdet (f.eks. Lauvås & Lauvås 2006; Højholdt 2013; Just & Nordentoft 2012). Forskning i andre konsekvenser af at betone tværprofessionelt samarbejde er dog sparsom. Generelt retter kritikken sig

mod det eksisterende system og herunder særligt professionernes virksomhed og arbejde i velfærdsstaten. Tværgående samarbejde bliver i sig selv anset som en løsning på velfærdsstatens udfordringer. Ærindet i denne artikel er at bidrage med viden om, hvordan tværprofessionelt samarbejde virker på social- og sundhedsprofessioner, når det introduceres som løsning på en række velfærdsstatslige udfordringer gennem politikker for uddannelse og arbejde i praksis. Der er tale om politiske tiltag, som omsættes til tværgående strategier for samarbejde i forskellige institutioner under velfærdsstaten. Denne form for strategi kalder jeg her *tværsamarbejde* og er en måde, hvorpå man kan samle et objektiveret og analytisk begreb for en række mere eller mindre klart beskrevne politikker og strategier. En strategi defineres som et udtryk for individers

eller grupperes bevidste eller ubevidste forsøg på at forsvare eller forbedre deres position (Broady 1998). Derved er strategier ikke kun intentionelle, som i en almen forståelse, men er en inkorporeret tilbøjelighed til at handle mod et bestemt mål i mødet med en given social praktik (Bourdieu 2014). Strategier kan med andre ord anses som en naturalisering af den politiske magt hos de agenter, som fortolker den.

Undersøgelse af en strategis virkning på professionsidentitet

Internationale arbejdslivsstudier, der bl.a. omhandler sygeplejersker (f.eks. Houtsonen & Wärwik 2009), beskriver, hvordan statens styring på social- og sundhedsområdet skaber ændringer i det velfærdsprofessionelle arbejde. Studierne afdækker, hvordan ny-liberal styringsteknologi påvirker arbejdsmiljø, fagidentitet og uddannelsesorganisering. Den angelsaksiske tradition for professionssociologisk forskning rummer også en række vigtige perspektiver på professionsidentitet, herunder bl.a. professionel troværdighed (Evetts 2003), fremtræden (Ball 2003) og skønsmyndighed (Grimen & Molander 2008). Begreber som 'viden' (Brante 2014), 'køn' (Witz 1990) samt 'monopolisering' og 'konflikt' (Abbott 1988; Freidson 2001) udgør også vigtige bidrag i forståelsen af professionernes virksomhed. Der findes ligeledes en række danske bidrag med fokus på social- og sundhedsområdets velfærdsprofessioner (f.eks. Järvinen & Mik-Meyer 2012; Hjort 2012; Villadsen 2004), herunder en ny kritisk tilgang til det tværprofessionelle samarbejde, hvor udfordringer forstås i forhold til organisatoriske vilkår (Kampmann 2014; Lehn-Christiansen 2016). Undersøgelsen, der ligger til grund for denne artikel, anlægger en strukturel tilgang, baseret på Bourdieus refleksive sociologi eller praxeologi. Denne tilgang kan bidrage med viden om de mere skjulte sider

af tværsamarbejdes indvirkning på professionsidentiteten. Bourdieus bidrag til professionsteorien er at give mulighed for en dybere analyse af de drivkræfter og strategier, som gør, at forskellige grupper og klasser holdes sammen eller polariseres (Carlhed 2011). Sygeplejersker og socialrådgivere udgør to centrale velfærdsprofessioner i de nævnte strategier for tværsamarbejde og er omdrejningspunktet for artiklens analyse.

Velfærdsstatens professioner som undersøgelsesobjekt

Strategier for tværsamarbejde opstår gennem en transformation af politik, der tilpasses som værktøjer i effektiviserings- og kvalitetsforbedringssystemer i de vestlige landes velfærdsstatslige forvaltninger. Informationsteknologiske fremskridt driver en øget internationalisering af markeder, produktion og finansiell frihandel frem i den efterhånden alment accepterede konkurrencestat (jf. Pedersen 2011). Men der mangler undersøgelser med en historisk og empirisk tilgang af, hvordan transformationen af velfærdsstatens ny-liberale strategier har påvirket og ændret velfærdsprofessionernes opgaver, arbejdsdeling og samarbejdsformer (Kristensen 2014). Uddannelsessystemet spiller også en central rolle her i forhold til at reproducere de politiske strategier, og politisk bliver uddannelse set som et middel til at vækstfremme i konkurrencestaten (Juul 2013). Tilsammen tyder det på, at virkningerne af den politiske strategi for tværsamarbejde med fordel kan undersøges i et institutionelt perspektiv i spændingen mellem velfærdsstat, uddannelsessystem og professioner. Velfærdsstatens institutioner skal forstås bredt som de, der bidrager med strategier indenfor et udsnit af social- og sundhedsområdet.

Den praxeologiske tilgang til at undersøge 'tværsamarbejde' som strategi

Man kan i et praxeologisk perspektiv sige, at der i forholdet mellem professioner og stat udspiller sig afgørende faglige og politiske kampe om principperne for, hvad der kan anerkendes som godt professionelt arbejde (Mathiesen 2005). Det er bl.a. kampe om forholdet mellem et abstrakt akademisk vidensgrundlag og et praktisk erfaringsbaseret grundlag. Ændringer i uddannelserne er relevante for at forstå semiprofessionernes praksis, fordi nøglen og adgangen til professionerne er tæt forbundet med uddannelses- og vidensproduktion (Harrits 2011). Brodersen (2009) peger på, at når velfærdsprofessionerne bliver presset af forvaltningsbaserede logikker, foretager de et skift i omsorg fra uegennyttede til forvaltningslogik. Thomassen (2013) skriver, at de fagprofessionelle presses af bureaukratiske omsorgslogikker, og professionernes identitet kompromitteres af ny-liberale strategier for ledelse. Nørholm (2008) beskriver den symbolske funktion af uddannelsesevaluering i sygeplejerskeuddannelsen, der bl.a. virker som statens implicite styringsredskab til at tilpasse uddannelsen og derved velfærdsprofessionen efter principper for forvaltning. Det er i forlængelse af denne forskning, som anvender Bourdieus begrebsapparat i analyse af semiprofessioner, at min forskning undersøger tværsamarbejde som eksempel på et af statens symbolske styringsredskaber. Parallelt med de omtalte pointer omkring ændringer i professionsidentitet er hensigten at foretage en (re)konstruktion af en del af en fælles habitus eller professionsidentitet.

Teori og metode

I den praxeologiske tilgang udvikles teknikker som led i undersøgelsen (in situ)

og til udforskning af en konkret kontekst (in actu). Man kan sige, at teorien er metoden, og forskningens resultat er at producere en teori, som i dette tilfælde vedrører den sociale praktik for tværsamarbejde. Hensigten er at konstruere den symbolske side af praktikken frem som forskningsobjekt. Praxeologi er et begreb, Bourdieu anvender som et bud på en alternativ videnskab. Det drejer sig på den ene side om at bryde med den subjektivistiske videnskabs forestillinger om virkeligheden, og på den anden side om at bryde med den objektivistiske videnskabs fremstilling af sandheden (Bourdieu 1994; Petersen & Callewaert 2013). Det er en teoretisk-empirisk tilgang, hvor brudtænkning, ved hjælp af historisering og refleksivitet, er det bærende princip for konstruktionen af forskningsobjektet (Bourdieu & Wacquant 2004; Bourdieu m.fl. 1991).

Begreber til en sammenhængende konstruktion

Den grundlæggende præmis for konstruktionen er Bourdieus praktikteori og habitustrilogi: position, disposition (udtrykt som forskellige kapitalformer) og positionering (mening, holdning, handling i ord og gerning). En fortolkning af Bourdieus praktikteori og habitustrilogi, baseret på prof. em Staf Callewaerts læsning, udgør afsættet for artiklens teoriramme (Bourdieu 2007; Callewaert 1992; Petersen & Callewaert 2013). I det følgende vil jeg redegøre for artiklens centrale begreber.

Praktikteorien med afsæt i repræsentationer af diskurser

Positioneringer er repræsentationer af det sociale og fungerer som byggesten i arbejdet med at konstruere professionernes dispositioner. Ved at konstruere den stillingtagen, som positioneringer er udtryk for,

gør de det muligt at beskrive en specifik praktiks logik. Logikken orienteres af en 'doxa', der er den implicite konsensus om, hvad der gælder i en given praksis. Positioneringer er diskursive repræsentationer af det sociale. De kan kaldes frem som en del af strukturen, men de udgør langt fra hele strukturen (Hovmark 1996). Diskurser, som f.eks. kommer til udtryk i et offentligt dokument, kan i første omgang bruges til at afdække positioneringer, der beskriver en vis stillingtagen. Derefter kan de indgå i en konstruktion af kapitaler med henblik på at bestemme en vis position. Endelig kan forholdet mellem stillingtagen og position bruges som grundlag for en teoretisk rekonstruktion af en kollektiv habitus eller professionsethos. Praxeologi drejer sig således ikke om analyse af begreber, men om analyse og konstruktion af det sociale (Bourdieu & Wacquant 2004).

Det centrale habitus begreb

Habitus er det centrale begreb i praktik-teorien. Habitus er et produkt af historien, som producerer individuelle og kollektive praktikker. Praktikker er produceret af den praktiske sans i aktion, og det er ved at studere praktikker, en habitus teoretisk kan rekonstrueres. Når gruppe- eller klassehabitusser er udtryk for en harmonisering (hos f.eks. professioner), skyldes det, at deres eksistensbetingelser er de samme uafhængig af strategi eller anden sammenhæng mellem dem (Bourdieu 2007). Danske studier (f.eks. Harrits & Olesen 2012) viser eksempelvis, at rekrutteringen til forskellige professioner følger en opdeling i klasselag. Habitus udgør det bærende princip for at producere strategier, som optræder med en homologi hos grupper uden dog at være ens. Sammen med den praktiske sans bidrager habitus til institutionernes objektiverede meninger eller stillingtagen. De enkeltes habitus blandt

medlemmer af samme gruppe er forbundet med hinanden i en homolog relation: "*Hvert individuelt dispositionssystem er en strukturel variant af de andre...*" (Bourdieu 2007, 100-103).

Homologier eller strukturligheder der gør det muligt at bygge en teori

Princippet om homologi spiller således en vigtig rolle for at sammenstille praktikkens stillingtagen og praktikkens positioner samt at sammenstille forskellige praktikker. Praktikker er regelmæssigheder, der genfindes som skemaer, som kan udskiftes med hinanden, og som udtrykker en homolog relation mellem praktikker (Bourdieu 2007). I Bourdieus analyse af et felt for produktion af kunst konstruerer han eksempelvis et rum ud fra indikatorer på kulturel og økonomisk kapital. Rummet består af forskellige positioner og modsvarer et rum af stillingtagen, dvs. af litteratur eller kunstværker, politiske handlinger, polemikker, diskurser etc. De to rum bindes sammen i en homologi af habitusbegrebet, hvilket gør det muligt at forklare, hvordan forskellige grupper af positioner orienterer sig i forhold til andre grupper. Hver position, som places i et felt, defineres gennem sin relation til de andre positioner (Bourdieu 2000).

Det vil sige, at relationer mellem strukturer af positioner i en praktik om tværsamarbejde og strukturer af stillingtagen om tværsamarbejde kan forstås som homologe strukturer forbundet af habitus. Det gør det muligt at rekonstruere et udsnit af en fælles habitus eller professionsidentitet.

Professionsidentitet som ethos eller særlig habitus

Forskellige professioners praktikker tiltrækker typisk bestemte mennesker fra bestemte klasser med særlige etniske tilhørsforhold

og køn i relation til bestemte uddannelser og erhverv. Med andre ord "(...) bliver mødet mellem de reproduktive professioners kulturelle praksisformer og den enkelte professionelle stedet for dannelsen af en professionsidentitet" (Eriksen 2006, 245). Identiteten er kropsliggjort og oftest ikke italesat. Den er knyttet til den enkeltes erfaringer over tid, og disse erfaringer er socialt ubevidste (Bourdieu 1984; 2007). Denne professionsidentitet eller professionsethos (jf. Høyen 2005) er en usynlig korpseffekt hos korpset af professionelle. Korps af professionelle er grupper, der bærer en social kendt og anerkendt betegnelse, som er udtryk for en statslig legitimeret symbolsk kapital. Med en fælles professionsethos, knyttet til en moralsk indstilling, handler den professionelle med en vis succes (Callewaert 1992). Der er hos Bourdieu tale om en aristotelisk dyd, som er knyttet til korpsets habitus. Den adskiller sig fra en interesseeffekt, som er orienteret mod pligten til at vinde status eller anerkendelse i feltet gennem f.eks. faglige kampe (Bourdieu 2008). For at indfange denne distinktion inddrager jeg de faglige foreninger og deres professionsetiske retningslinjer som repræsentationer af såvel korpssånd og interesseeffekter, og tilvejebringer derved en reference til alle dokumenter i undersøgelsen.

Konstruktion efter principper for feltanalyse

Den sociale praktik for tværsamarbejde konstrueres som nævnt efter principper fra feltanalysen. Det afgørende er agenternes mængde af kapital og den habituelle tilbøjelighed til at søge en vis position. Kapitalteorien er på den måde også en teori om habitus, hvor grupper med forskellig tilgang, sammensætning og mængde af kapital udvikler forskellige sociale strategier for at indtage en vis position (Broady & Palme 1994). Bourdieu opererer med tre hovedtyper: økonomisk, kulturel og social kapital.

Dertil kommer en overordnet symbolsk kapital, der er karakteriseret ved, at den kan omveksles til andre former, når den genkendes som værdifuld. I nærværende undersøgelse vurderer jeg udbredelsen af, hvorvidt en social 'tværkapital' genkendes som værdifuld af de forskellige institutioner. Bourdieu (1996; 2000) reducerer i sine analyser det sociale rum til positioner udsæendt mellem to poler: en verdslig pol, der er baseret på det sociale hierarki og afgøres af både den økonomiske og sociale kapital, samt en videnskabelig pol, der er baseret på den kapital, som kommer af videnskabelig autoritet og uddannelse (Bourdieu 1996). Ved en sådan reduktionen er der imidlertid en tendens til, at den ethos som er analytisk central bliver sorteret fra af metodiske årsager. Netop den sociale kapital, der rummer korpseffekter, mener jeg kan indfanges med udvikling af mere sociologisk sensitive metoder. Et praxeologisk felt er alene et analyseværktøj, der har til hensigt at vise relationerne mellem de forskellige positioner. Feltet er karakteriseret ved at have en relativ autonomi, som kun er relativ, fordi alle felter på den ene eller anden måde er underlagt et overgribende magtfelt (Broady 1991). I feltet er det de dominerende positioner (som følge af en historisk vilkårlig udvikling), der har retten til at definere. Nærværende undersøgelse af sygeplejersker og socialrådgivere inddrager derfor også læger og djøf'ere, idet de anses for at være social- og sundhedsrådets dominerende professioner (Frederiksen 2016).

Institutionel dokumentanalyse som empirisk undersøgelsesmetode

Dokumentanalyse af offentligt tilgængelige dokumenter udgør det empiriske grundlag for denne undersøgelse. Indflydelsen fra *litteraturen uden forfattere* er et vigtigt område i udforskningen af bureaukratiets og embedsmændenes kollektive identitet (Bour-

dieu m.fl. 2010). Søgningen efter relevante dokumenter foregik på internettet, hvor den mest brugte søgemaskine 'Google' blev anvendt, samt på hjemmesider for de institutioner, der fremkom som 'hits' i Google søgningen. Hensigten med denne fremgangsmåde var at vælge et udsnit af den dominerende diskurs om tværsamarbejde på social- og sundhedsområdet.

Søgning og udvælgelse af dokumenter

Ud fra litteraturen, den indledende afgrænsning og en vurderende søgning formulerede jeg fire principper for relevant udvælgelse af materiale: 1) Dokumentet skulle relatere til institutioner i spændingen mellem velfærdsstatens forvaltning, viden- og uddannelse samt professionernes faglige foreninger. 2) For at indgå som dokument skulle det være et konkret skriftligt materiale. 3) Dokumentet skulle omhandle, belyse eller indgå som perspektiv på tværsamarbejde indenfor social- og sundhedsområdet. 4) I udvælgelsen indgik et refleksivt skøn til at udpege det bedste dokument om tværsamarbejde som repræsentant for de forskellige institutioner i søgningerne.

Følgende to søgetermer blev anvendt i søgningen efter dokumenter om tværsamarbejde: '*tværprofessionelt samarbejde*' (ca. 14.000 hits, d. 7/2 2014) og '*tværfagligt samarbejde*' (ca. 336.000 hits, d. 7/2 2014), hvilket efter den vurderende søgning forekom at dække terminologien på området. Det var i udgangspunktet nødvendigt at anvende de bureaukratiske termer i søgningen for at finde frem til de relevante dokumenter, og derefter arbejde analytisk med at bryde og objektivere den umiddelbare betydning.

Baseret på den indledende søgning blev de 20 højst rangerede 'hits' gennemgået og vurderet efter ovenstående fire principper. Herefter blev der lavet krydssøgninger med

termer og imellem institutioner, som f.eks. *samarbejde og Danske Regioner eller tværfaglig og viden*. Søgningen foregik først via Google og derefter på hver af de udvalgte institutioners hjemmesider. På den måde blev dokumenter og institutioner, som gentagne gange optrådte i top 20 'ranking', identificeret og gennemgået for relevans. Søgningerne blev gentaget, indtil der ikke fremkom nye relevante hits (enten dokumenter eller institutioner) i top 20. På den baggrund blev det vurderet, at de udvalgte dokumenter og institutioner repræsenterer den dominerende diskurs på området. I alt blev 18 dokumenter udvalgt og yderligere otte dokumenter blev udvalgt som supplement. Af disse otte omhandlede fire dokumenter professionsetiske retningslinjer, to nøgletalspublikationer samt to tilkomne dokumenter efter den første søgning. Derudover blev institutionernes hjemmesider brugt til at supplere med information og data, f.eks. medlemsstatistik for professioner, persongallerier i udvalg og nævn, specifikke agents CV, andre pågående projekter etc.. Tilsammen udgør det empiriske materiale 26 dokumenter og supplerende data, der repræsenterer ca. 18 institutioner. Det dokument der rangerede højest blev udvalgt som nøgledokument til det videre arbejde med at oparbejde indikatorer. De udvalgte dokumenter og institution(-er), som dokumenterne er repræsentant for, fremgår af Figur 1.

Internetsøgning med søgemaskinen Google giver nogle udfordringer grundet indbyggede personprofilerede algoritmer. Med et vist forbehold for det man ikke kan se i den sammenhæng, blev 3. part cookies slettet ved genstart (vinget af i IN indstillinger). Omvendt var undersøgelsens ærinde netop at frilægge den dominerende diskurs ved at udnytte og anvende *ranking* som en måde at vurdere dokumenternes popularitet på.

Figur 1: Empirisk materiale inkluderet i institutionel dokumentanalyse

Dokumentnr. / Publikationsår/ Genre	Institution(er)	Dokument
1 /2012 / Projekt rapport (nøgledok.)	Socialstyrelsen v/ Region Midtjylland/ Folkesundhed og Kvalitetsudvikling	Kortlægning af modeller for tværfagligt samarbejde, afsluttende rapport
2 / 2012 / Inspirationshæfte	Ledernetværket for de kommunale børne- og familieafdelinger, Social- og integrationsministeriet, Socialstyrelsen & Kommunernes Landsforening	Tema 3: Tidlig indsats og tværfagligt samarbejde – kom i form med barnets reform
3 / 2010 / Rapport	Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Danske Regioner & Kommunernes Landsforening	Beskrivelse af rehabiliteringsindsatsen – organisering af indsatsen i kommuner og regioner
4 / 2013 / Håndbog	CABI, Center for Aktiv Beskæftigelsesindsats, (selvejende institution under Beskæftigelsesministeriet)	Gå tværfagligt og koordineret til sagen – case-baseret håndbog i tværfagligt og koordineret samarbejde om beskæftigelse til udsatte ledige
5 / 2013 / Projekt-rapport	Rambøll Management f. Kommunernes Landsforening	Organisering af integrerede beskæftigelses-, social- og sundhedsindsatser i kommunerne
6 / 2011 / Idekatalog	Danske Regioner, Kommunernes Landsforening & Indenrigs- og Sundhedsministeriet	God praksis i den tværgående rehabiliteringsindsats
7 /2009 / Projekt rapport	DAMVAD Consult f. Det Strategiske Forskningsråd, Forsknings- og Innovationsstyrelsen (FIU)	Tværfaglighed i strategisk forskning
8 / 2011/ Rapport	Danske Universiteter	Fra viden til vækst
8.2 / 2013 / Nøgletalspublikation	Danske Universiteter	Tal om de danske universiteter, december 2013
9 / 2013 / Projekt rapport	Danske Professionshøjskoler	Professionshøjskolernes forskningsindsats og videnproduktion
9.2 / 2013 / Nøgletalspublikation	Danske Professionshøjskoler	2013 Professionshøjskolerne i tal
10 /2012 / Notat	Danske Regioner	Uddannelsespolitisk oplæg – kvalitet i fremtidens sundhedsuddannelser
11 / 2014 / Anbefalinger	Sundhedskartellet & Danske Professionshøjskoler	Kvalitet, relevans og sammenhænge i forhold til de sundhedsfaglige professionsbacheloruddannelser
12 / 2014 / Forskningsrapport	New Insight Consult f. Ministeriet for videregående uddannelse og forskning	Uddannelsesfremsyn for de sundhedsfaglige professionsuddannelser, Researchrapport
13 / 2014 / Forskningsrapport	Implement Consult & Aalborg universitet f. Sundhedskartellet	Kompleks fremtid og refleksive sundhedsprofessionelle
14 / 2013 / Faglig artikel	Dansk Sygeplejeråd	Tværfaglige forskningsenheder gavner ph.d.-studerende
14.2 / 2004 / Ethiske retningslinjer	Dansk Sygeplejeråd	De sygeplejeetiske retningslinjer

15 / 2013 / Notat	Dansk Socialrådgiverforening	Undersøgelse af forhold, der tager tid fra den borger- og beskæftigelsesrettede indsats
15.2 / 2008 / Strategisk dokument	Dansk Socialrådgiverforening	DS Professionsstrategi
15.3 / 2013 / Nyheder	Dansk Socialrådgiverforening	Tæt tværfagligt samarbejde forbedrer efterværn
15.4 / 2011 / Ethiske retningslinjer	Dansk Socialrådgiverforening	Værdighed, retfærdighed. Integritet, ansvar – Professionsetik
16 / 2014 / Artikel	Dansk Jurist- og Økonomforbund	Tema om mentorordning – Lægen og djøf'eren o.a.
16.2 / 1993 / Ethiske retningslinjer	Dansk Jurist- og Økonomforbund	Fagligt etiske principper i offentlig administration
17 / 2009 / Fagpolitisk udspil	Foreningen af yngre læger (Lægeforeningen)	Det gode hospital – yngre lægers politiske projekt 2009-12
17.2 / 2013 / Rapport	Sundhedsstyrelsen	De syv lægeroller
17.3 / 2014 / Ethiske retningslinjer	Lægeforeningen	Lægeforeningens etiske regler

Konstruktionen af en institutionel praktik for produktion af strategier om tværsamarbejde

Konstruktionen af en praktik af stillingtagen

Som værktøj til orientering i de udvalgte dokumenter udviklede jeg et *kompas efter dispositioner* (Frederiksen 2016) på baggrund af to præliminære studier af litteratur om velfærdsstatens udviklingshistorie og af professionsstudier. En præliminær objektivering og historisering af et potentielt forskningsobjekt gennem en kombineret læsning af antologier, etnografiske studier og forskningslitteratur er en velegnet tilgang, jf. Bourdieu m.fl. (1991). Kompasset blev opstillet for at identificere økonomisk, kulturel og social kapital. Figur 2 sammenfatter orienteringer og terminologi, identificeret på baggrund af de præliminære studier og læsning af særligt det udvalgte

nøgledokument 1 fra Socialstyrelsen og Region Midtjylland.

Oparbejdning af stillingtagen

Ud fra nøgledokumentet blev der oparbejdet forskellig stillingtagen eller mentale strukturer i en dispositionsanalyse. Tilgangen til dokumentet var induktiv, og gennemlæsningen skete med henblik på spændinger mellem kompassets terminologier, der optrådte som repræsentationer i dokumentet. Der blev identificeret 41 repræsentationer i nøgledokumentet. Repræsentationer optrådte f.eks. i en økonomisk spænding mellem 'regulering gennem reformer' og 'arbejdsdeling' i citater som: "(...) *tættere teams fører til styrket forældresamarbejde, og en høj grad af skriftlighed fører til intensiveret mulighed for implementering af forældresamarbejde*" (Frederiksen 2016, 380). Det understøttede en stillingtagen for at 'dokumentere'. Et andet eksempel var mellem 'regulering gen-

Figur 2: Kompas til at orientere sig efter dispositioner af tværsamarbejde i spændingen mellem velfærdsstat og professioner

Kompasretning	Velfærdsstat	Profession
Kapitalform	Økonomisk	Økonomisk
Orientering	Effektivisering	Management
Terminologi	Regulering gennem reformer Rationalisering Konkurrence	Jurisdiktion Arbejdsdeling Anerkendelse
Kapitalform	Kulturel	Kulturel
Orientering	Dannelse	Viden-monopol
Terminologi	Meta evidens Selvansvarliggørelse Uddannelseskontrol	Evidens i kontekst Anvendelse Reproduktion
Kapitalform	Social	Social
Orientering	Styring	Korps
Terminologi	Standardisering Forvaltningsmonopolisering De professionalisering	Autonomt skøn Etisk kodeks Faglig autorisering

nem reformer' og 'jurisdiktion': *"Indførelse af en række redskaber: bekymringsniveauer, bekymringsskalaer, bekymringsbarometre har den fordel, at de bidrager til en ensretning af den tidlige tværfaglige indsats, så det er muligt til en vis grad at styre"* (Frederiksen 2016, 376). Dette understøttede en stillingtagen for at opmåle. Repræsentationer optrådte i en kulturel spænding mellem 'selvansvarliggørelse' og 'anvendelse', som i følgende citat: *"Er underretning et tegn på handling, er et højt antal godt"* (Frederiksen 2016, 381). Det understøttede en stillingtagen om 'handling og anvendelse'. Et andet eksempel mellem 'selvansvarliggørelse' og 'reproduktion' er: *"Hensigten er at forebygge underretning, men lever forældrene ikke op til krav for et konstruktivt samarbejde, lurer underretningen"* (Frederiksen 2016, 379). Det understøttede en stillingtagen om 'opdragelse'.

Repræsentationer i en social spænding mellem 'standardisering' og 'autonomt skøn' er eksempelvis: *"Helhedstænkning gennem fælles sprogliggørelse i redskaber til samarbejde"* (Frederiksen 2016, 388). Det understøttede en stillingtagen om 'tværsamarbejde'. Et andet eksempel er mellem 'standardisering' og 'etisk kodeks', hvor et citat som *"Generelt inddrages barnet ikke selv ved underretning"* (Frederiksen 2026, 380) understøtter en stillingtagen om 'professionsetisk konflikt'.

De forskellige repræsentationer blev systematiseret i henhold til teorien om kapitaler, forstået som udtryk for institutionernes dispositioner. Af empirien trådte fire forskellige typer stillingtagen frem for hver af de tre kapitalformer. På den måde blev en praktik bestående af 12 stillingtagen om tværsamarbejde konstrueret. Figur 3 oplyster de 12 typer stillingtagen.

Figur 3: Oversigt over stillingtagen

Kapitalform	Stillingtagen
Økonomisk	Opmåle
	Dokumentere
	Effektivisere
	Selvlede
Kulturel	Viden som argument
	Opdrage
	Afvide anvendelse
	Regulere viden og uddannelsesproduktion
Social	Tværsamarbejde
	Monofaglighed
	Professionsetisk konflikt
	Mediere mellem stat og borger

Konstruktionen af en praktik af institutioner

Undersøgelsens udvalg af dokumenter udgør samtidig et udvalg af institutioner. Mens det i den første del af konstruktion var ærindet at beskrive dokumenternes stillingtagen, handler det i konstruktionens anden del om at beskrive institutionernes placering eller position. Ud fra de 12 typer stillingtagen opstilles 12 indikatorer til den videre konstruktion. Det antages, at en sammenlignelig stillingtagen gør sig gældende hos de øvrige velfærdsstatslige institutioner. Det beror på den teoretiske antagelse, der står til empirisk efterprøvelse; at de samme eller tilsvarende professioner befolker de forskellige institutioner, eller i det mindste opretholder en tilsvarende orden på social- og sundhedsområdet. Empirisk viser det sig ved, at den beskrevne stillingtagen, formuleret som indikator, genkendes og erkendes af forfatteren som værdifuld med forskellig fortegn hos alle institutioner. Det er med andre ord udtryk for gangbar kapital efter principperne for felt. Ud fra et udsnit

af områdets forskningslitteratur, præliminære studier af velfærdsstatens historien og professionsstudier, samt en gennemgang af de 26 dokumenter inkl. supplerende materiale, er det endvidere muligt at konkludere følgende: I en institutionel praktik for produktion af strategier om tværsamarbejde er den økonomiske kapital knyttet til *'ledelse og effektivisering'*, den kulturelle kapital er knyttet til *'viden og opdragelse'* og den sociale kapital til det *'tværsamarbejde'* som professioner og velfærdsstat kæmper om legitimiteten af. I Figur 4 opstilles de 12 indikatorer til undersøgelsen af de tre typer kapital.

Oparbejdning af institutionernes positioner

De fire indikatorer for hver af de tre kapitalformer blev opstillet for at oparbejde de subjektive repræsentationer til et numerisk materiale. Formålet var at muliggøre en bestemmelse af institutionernes position. Tilgangen til dokumenterne var forsat induktiv og vurderingen baseret på en sociologisk sensitivitet fra det teoretiske rammeverk. Af praktiske hensyn blev der udviklet en oversættelsesnøgle, inspireret af Visuel Analog Scala (VAS). Denne metode er kendt fra smertevurdering på det medicinske område. Her markerer patienten sit smertniveau med en flytbar pil på en særlig 'lineal' på en skala fra ingen til uudholdelig smerte. Efterfølgende aflæser forskeren en numerisk værdi på bagsiden. Denne metode fremhæves som velegnet til klinisk undersøgelse (Rauh m.fl. 2013). Ærindet for artiklens undersøgelse var at objektivere for at bryde de subjektive data, men ikke at producere et objektivistisk alternativ. Man kunne have foretaget en validering ved at lade en anden person gennemlæse og teste, men kodningens udfald var netop et resultat af forskerens frilagte dispositioner. Derudover var ærindet ikke at påstå gene-

Figur 4: Oversigt over indikatorer

Økonomisk	Kulturel	Social
ØK1: Forekomst af standardiserede måleredskaber og systemer	KU1: Forekomst af viden som argument for relation eller samarbejdsform	SO1: Forekomst af tiltag og anvisninger, der tilskynder tværsamarbejde
ØK2: Forekomst af system/tiltag, som har til hensigt at øge kontinuitet	KU2: Forekomst af opdragelse som led i tværsamarbejde	SO2: Forekomst af udsagn om udjævning af monofaglig betydning relateret til tværsamarbejde
ØK3: Forekomst af system/tiltag, som har til hensigt at minimere tidsforbrug	KU3: Forekomst af udsagn, som afviser handlings- og anvendelsesunderstøtte	SO3: Forekomst af udsagn om tværsamarbejde med potentiel professionsetisk konflikt
ØK4: Forekomst af selvledelse som en måde at lede velfærdsprofessionelle på	KU4: Forekomst af udsagn, som imødegår eksterne tiltag, der søger at regulere viden og uddannelses produktion	SO4: Forekomst af udsagn om Tværsamarbejde som medierende mellem stat og borger

raliserbarhed, men at analysere den unikke praktik som kontekstbunden. Ud fra den argumentation blev såvel markering og aflæsning foretaget af forskeren.

For hver af de fire indikatorer fra samme kapitalform blev der angivet et helt tal mellem (0) 1 og 12. De fire tal blev summeret og divideret med fire. På den måde fremkom tre værdier for kapital hos hver institution. Værdien blev vurderet efter oversættelsesnøglen fra (0) 1-4=LAV, 5-8=MED og 9-12=HØJ. Positionen blev justeret ved at angive kapitalmængden som f.eks. LAV/MED eller MED/LAV. Dette blev set som udtryk for, hvilket træk der var i positionen mod henholdsvis den videnskabelige pol eller den verdslige pol, samt i forhold til mængden af den sociale tværkapital, som praktikken er opbygget omkring. Til dette arbejde indgik supplerende søgninger og materiale. På den måde blev praktikkens institutioner konstrueret frem som positioner efter feltprincippet, baseret på dokumentanalysens dispositioner.

I Figur 5 sammenfattes opgørelsen af dispositioner og orienteringer for de forskellige institutioners position.

Diskussion af den empiriske konstruktion

Den samlede konstruktion af praktikkens stillingtagen og institutionernes position viser, at der er forskel på, hvilken værdi institutioner, der producerer strategier på social- og sundhedsområdet, tillægger disse strategier om tværsamarbejde. Det er forskelle, som knytter an til de dispositioner, der er indlejret i de velfærdsprofessioner, som udgør institutionerne. Her er det vigtigt ikke at forveksle den relativt lille gruppe professionelle, som producerer strategier, med den større gruppe konsumenter, som strategierne er rettet mod. Der er forskellige logikker på spil, idet professionernes interesseeffekt og korpseffekt virker på forskellig måde. En undersøgelse heraf falder dog udenfor artiklens afgrænsning. Det er imidlertid muligt at gøre sig nogle teoretiske betragtninger over, hvordan strategier om tværsamarbejde lader til at påvirke en professionsethos set ud fra sygeplejersker og socialrådgiveres institutioners position i forhold til øvrige agenter og sammenholdt med deres stillingtagen.

Figur 5: Oversigt over institutionernes fordeling af kapital

Kapital Institution(er)	Økonomisk	Kulturel	Social
Socialstyrelsen v./ Folkesundhed og Kvalitetsudvikling	MED (12+8+4+4)	MED/HØJ (12+12+4+5)	MED/HØJ (12+8+6+8)
Social- og Integrationsministeriet	MED (9+9+5+4)	MED (8+11+3+6)	MED/HØJ (10+4+7+11)
Beskæftigelsesministeriet	HØJ (12+10+12+10)	LAV/MED (3+11+2+2)	MED/HØJ (12+5+5+11)
Center for aktiv beskæftigelsesindsats	HØJ (10+10+10+10)	LAV (6+6+1+1)	HØJ (12+10+6+12)
Indenrigs- og Sundhedsministeriet	MED/HØJ (9+9+10+5)	MED (9+9+3+3)	HØJ (12+11+7+11)
Sundhedsstyrelsen	LAV (4+5+2+5)	HØJ (12+10+6+10)	MED/HØJ (10+6+6+10)
New Insight consult f. Ministeriet for uddannelse og forskning	HØJ (12+10+12+8)	LAV (7+5+0+1)	HØJ (11+10+6+10)
DAMVAD f. Det Strategiske forskningsråd/FIVU	MED (8+8+6+8)	MED (12+4+6+8)	HØJ (12+10+8+10)
Rambøll management f. KL	HØJ (12+10+12+10)	LAV (6+6+2+2)	HØJ (12+10+4+12)
KL v./ Ledernetværket for de kommunale børne og familieafd.	MED (10+8+6+6)	MED/LAV (8+10+2+2)	LAV (6+4+2+4)
Danske Professionshøjskoler	MED/HØJ (9+8+8+10)	MED (10+8+3+5)	MED (10+3+3+10)
Danske Universiteter	MED (9+6+5+6)	MED/HØJ (11+4+8+9)	MED (10+6+4+6)
Danske Regioner	HØJ/MED (10+10+10+6)	MED/LAV (8+10+1+1)	MED (11+3+6+10)
Implement & AAU f. Sundhedskartellet	MED/LAV (3+6+4+7)	MED (12+3+6+6)	LAV (2+4+5+2)
Dansk Jurist og Økonomforbund	MED/HØJ (6+10+9+10)	MED/LAV (6+8+4+2)	HØJ/MED (11+10+4+11)
Lægeforeningen	MED (6+8+5+11)	HØJ (12+10+6+10)	MED/HØJ (9+6+8+11)
Dansk Sygeplejeråd	MED/LAV (8+6+6+2)	MED/HØJ (11+10+6+8)	MED (6+6+5+8)
Dansk Socialrådgiverforening	HØJ (10+9+7+11)	LAV (4+6+2+2)	MED/HØJ (11+7+7+10)

Relationer mellem stillingtagen og institutionernes positioner

Den institutionelle praktik for strategier om tværsamarbejde er horisontalt orienteret mod økonomisk 'ledelse og effektivisering' i den ene retning og mod kulturel 'viden og opdragelse' i den anden retning. Vertikalt er mængden af den sociale kapital for tværsamarbejde, som i praktikken erkendes af institutionerne (og professionerne), en symbolsk kapital. Orienteringerne i de forskellige retninger modsvarer den stillingtagen, der udtrykker homologe mentale strukturer til de forskellige positioner.

Hos Rambøll Management er beskrivelser om 'effektivisering' baseret på den stillingtagen at *opmåle, dokumentere og effektivisere*. Det giver et træk i positionen mod en økonomisk eller verdslig orientering. Danske Regioner trækker også mod denne orientering, ligesom den professionsfaglige forening for forvaltere og økonomer Djøf har en orientering mod stillingtagen til *effektivisering* og *selvledelse*. Beskæftigelsesministeriet og Center for aktiv beskæftigelsesindsats (CABI) er også orienteret mod den verdslige pol, men trækkes mere mod midten af deres kulturelle stillingtagen til *opdragelse* og *regulering af viden og uddannelsesproduktion*, hvor fokus er på en resocialiserings- eller rehabiliteringsproces. En mere midtstillet position indtager Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Social- og Integrationsministeriet og Kommunernes Landsforening som følge af en afbalancering af relationen mellem *selvledelse* og *effektivisering* og *viden* og *opdragelse*.

Sundhedsstyrelsen er orienteret mod den videnskabelige pol med modsvarende stillingtagen til *viden som argument* og *opdragelse* som den højest vægtede position. Sundhedsstyrelsen har en central regulerende funktion i symbolsk udnævnelse (og sanktion) af sundhedsprofessionelle, og kontrollen i denne styrelse varetages historisk af

lægeprofessionen. En tilsvarende orientering ses i Socialstyrelsen, hvor der imidlertid ikke er samme videnskabelige argument til stede, hvorfor de bliver placeret længere mod management. Lægeforeningen positionerer sig også i retning af den videnskabelige pol.

Vertikalt anerkender Socialrådgiverforeningen relativt højt den symbolske værdi af tværkapital, svarende til stillingtagen til tværsamarbejde og *mediere mellem stat og borger*. Samtidig har de en markant orientering mod ledelse. Positionen kan forklares med en inklination mod de dominerende professionelle i offentlig forvaltning (Djøf), svarende til sygeplejerskernes inklination mod lægerne. Hos Sundhedskartellet, der samler de semiprofessionelle sundhedsprofessioner, er der en orientering mod den videnskabelige pol. I undersøgelsen positionerer de sig lavest i forhold til den symbolske tilskrivning af social tværkapital, og analysen tyder på en generel skepsis overfor virkningen af at påvirke balancen mellem *monofaglighed* og *tværsamarbejde*. På viden- og uddannelsesområdet er der en verdslig orientering hos Det Strategiske Forskningsråd og FIVU, relateret til at *opmåle, dokumentere og effektivisere*. I midten er Danske Universiteter placeret som et bindeled mellem *effektivisering* og *viden som argument*. Tværkapital tilskrives værdi af Danske Universiteter, men er knyttet til vidensproduktion og uddannelse. De noget mindre videnskabeligt tunge professionshøjskoler spiller en vigtig rolle i *opdragelsen* af semiprofessionerne. De har tilsvarende vægt af tværkapital, som Danske Universiteter, men en stærkere erhvervsorientering mod den verdslige pol.

Professionsidentitet under pres

Den sociale konstruktion af positioner og den modsvarende stillingtagen udgør en konstruktion af en symbolsk praktik, hvor

strategier om tværsamarbejde produceres. I denne type praktik tilskrives tværkapital forskellig værdi, afhængig af de forskellige velfærdsprofessioners historiske arbitrære konstruktion og den position, de indtager. De forskellige institutioner indtager således forskellige positioner, som kan relateres til forskellige mentale strukturer hos de professionelle, som befolker institutionerne. Når en mindre elite af professioner producerer (symbolske) anvisninger for det praktiske arbejde, er det baseret på habituelle dispositioner i korpset af professionelle. De søger, som udtryk for en interesseeffekt, at vedligeholde og forbedre den pågældende institutions position ved at forbedre de/den involverede professions position. Korpseffekten hos sygeplejersker og socialrådgivere rummer også en historisk formet professionsethos eller professionsidentitet. Ser man på sygeplejersker og socialrådgiveres professionsetiske retningslinjer (dokument 14.2 & 15.4), finder man dels et altruistisk omsorgsideal og dels en fordring om solidaritet med de svageste. Den symbolske virkning af interesseeffekter, udtrykt gennem tværsamarbejde, sætter professionsidentiteten under pres og introducerer en de- eller re-professionalisering af de professionelle. Det sker ved, at strategier for tværsamarbejde udmøntes som anvisninger for samarbejdet i praksis. Det er modeller, som virker symbolsk som følge af et samspil mellem den reproduktive uddannelse og de semiprofessionelles tro på, at det er sådan, praksis skal være. F.eks. bliver klassifikationssystemer til rehabilitering tilrettelagt på baggrund af Sundhedsstyrelsens generiske modeller, der er videreudviklet af Rambøll management. Tværfaglige enheder organiseret i teams afgør ud fra disse klassifikationssystemer velfærdsstatens tildeling af hjælp og definerer på den måde behovet hos hjælpetrængende grupper. Modellerne beskriver det praktiske arbejde meget detal-

jeret og afgrænser dermed sygeplejersker og socialrådgiveres arbejde til en administrativ sag. Et paradoks er, at der er tale om modeller, som de velfærdsprofessionelle selv efterspørger. Tværsamarbejde virker på den måde symbolsk, dvs. implicit og uden at nogen evner at stille spørgsmål til det. Når professionsidentiteten spændes op mellem en medicinsk rationalitet og en økonomisk rationalitet, presses både sygeplejersker og socialrådgivere på deres historisk baserede ethos. Deres ethos er knyttet til pleje af de syge og til forbedring af den sociale situation hos borgerne, men den ændres til at forvalte evidensbaserede effektive forløb. Derved bidrager tværsamarbejde til at presse professionsidentiteten hos sygeplejersker og socialrådgivere.

Konklusion

I denne artikel har jeg analyseret forskellige velfærdsstatslige institutioners strategier for tværsamarbejde. Den institutionelle dokumentanalyse peger på hvordan forskellige institutioner konstruerer forskellige argumenter for tværsamarbejde, og i forskellig grad lægger vægt på effektivisering, vidensudvikling og sociale relationer. Strategier for tværsamarbejde virker på den måde, ved at introducere nye mentale strukturer og stillingtagen i de institutioner som udvikler og omsætter strategier på social- og sundhedsområde. Analysen peger på at strategier for tværsamarbejde fortolkes i institutionernes egen logik, som led i at vedligeholde og udbygge deres position og relation til hinanden. Min konstruktion af en praktik af strategier for tværsamarbejde, er et eksempel på hvordan forholdet mellem stillingtagen og position, kan anvendes til at beskrive den sociale struktur eller sociale arkitektur, der udgør den institutionelle forståelse af tværsamarbejde til at ramme-sætte professionernes arbejde.

I artiklen diskuteres videre betydningen af denne rammesætnings mulige konsekvenser for sygeplejersker og socialrådgiveres professionsidentitet. Det er ikke muligt at pege på et entydigt svar, men med strategier for tværsamarbejde forekommer også en re-orientering af professionernes historisk baserede ethos, der kan forstås som led i en re- eller de-professionaliseringstendens. Hos sygeplejersker og socialrådgivere udfordres den normati-ve historiske fortælling om fagene, som fra at være knyttet til humanistiske værdier og solidaritetsprincipper, i højere grad må baseres på 'evidensbaseret rationalitet'. Det udfordrer forholdet

og udbygger forskellen mellem idealet om, og virksomheden som, sygeplejerske og socialrådgiver. Tværsamarbejde lader imidlertid også til at indgå i professionernes interesse for at søge at fastholde og udbygge deres status, f.eks. ved at udvikle og lede tværsamarbejdet i praksis.

Artiklens bidrag er at øge den tilgængelige viden om tværsamarbejdes mindre synlige effek-ter. En viden som er vigtig for ledere, forskere, undervisere, sygeplejersker og socialrådgivere i praksis for at kunne forstå og forklare de udfordringer, der er knyttet til disse strategier.

REFERENCER

- Abbott, Andrew (1988): *The System of Professions*, Chicago, University of Chicago Press, 59-78.
- Ball, Stephen (2003): The teacher's soul and the terrors of performativity, i *Journal of Education Policy*, 18, 2, 215-228.
- Barr, Jill & Lesley Dowding (2012): *Leadership in Health Care*, London, Sage Publications Ltd.
- Bourdieu, Pierre (1984): *Distinction. A Social Critique of the Judgement of taste*, Cambridge, Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (1994): De tre former for teoretisk viden, i Staf Callewaert, Martin Munk, Morten Nørholm & Karin Anna Petersen (red.): *Pierre Bourdieu – centrale tekster inden for sociologi og kulturteori*, København, Akademisk Forlag, 72-108.
- Bourdieu, Pierre (1996): *Homo Academicus*, Stockholm/Stehag, Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Bourdieu, Pierre (2000): *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Stockholm/Stehag, Brutus Östlings bokförlag.
- Bourdieu, Pierre (2008): Felteffekt og korpseffekt, i *Praktiske grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab*, 3-4, 31-32.
- Bourdieu, Pierre (2007): *Den praktiske sans*, København, Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, Pierre (2014): *On the State. Lectures at the Collège de France 1989-1992*, Cambridge, Polity Press.
- Bourdieu, Pierre & Loic Wacquant (2004): *Refleksiv sociologi*, København, Hans Reitzels Forlag
- Bourdieu, Pierre, Olivier Christin & Pierre-Étienne Will (2010): En videnskab om statens praksisformer, i *Praktiske grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsforskning*, 1-2, 143-154.
- Bourdieu, Pierre, Jean-Claude Chamboredon & Jean-Claude Passeron (1991): *The Craft of Sociology - Epistemological Preliminaries*, Berlin/New York, de Gruyter.
- Brante, Thomas (2014): *Den professionella logiken*, Stockholm, Liber AB.
- Broady, Donald (1991): *Sociologi och Epistemologi – om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*, Stockholm, HLS förlag.
- Broady, Donald (1998): *Kapitalbegreppet som utbildningssociologisk verktyg*. Skeptronhäften nr. 15. Uppsala, ILU, Uppsala universitet.
- Broady, Donald & Mikael Palme (1994): Pierre Bourdieus kultursociologi, i Harald Thuen & Sveinung Vaage (red.): *Opdragelse til det moderne*, Oslo, Universitetsforlaget, 181-198.
- Brodersen, Marianne (2009): Fra 'professioner' til 'felt for velfærdsarbejde', i *Tidsskrift for*

- Arbejdsliv*, 11, 3, 32-48.
- Callewaert, Staf (1992): *Kultur, pædagogik og videnskab: habitus-begrebet og praktikteorien hos Pierre Bourdieu*, København, Akademisk Forlag.
- Carlhed, Carina (2011): Fält, habitus och kapital som kompletterande redskap i professionsforskning, i *Socialvetenskaplig tidsskrift*, 4, 283-300.
- Eriksen, Tine Rask (2006): Professionsidentitet i forandring – Komparativt perspektiv, i Tine Rask Eriksen & Anne Mette Jørgensen (red.): *Professionsidentitet i forandring*, København, Akademisk forlag, 244-267.
- Evetts, Julia (2003): The Sociological analysis of Professionalism, i *International Sociology*, 18, 2, 395-415.
- Frederiksen, Jesper (2016): *Tværfaglige velfærdsprofessioner: Tværprofessionelle velfærdsprofessioner: Tværprofessionelle velfærdsprofessioner: Tværprofessionelle velfærdsprofessioner*. Ph.d.-afhandling, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet.
- Friedson, Eliot (2001): *Professionalism. The Third logic*, Oxford, Polity Press.
- Gilbert, John (2005): Interprofessional learning and higher education structural barriers, i *Journal of Interprofessional Care, Supplement 1*, 87-106.
- Gittell, Jody Hoffer (2012): *Effektivitet i sundhedsvæsenet – samarbejde, fleksibilitet og kvalitet*, København, Munksgaard.
- Green, Jackie & Keith Tones (2010): *Health Promotion – planning and strategies*. London, Sage Publications Ltd, 2. ed.
- Grimen, Harald & Anders Molander (2008): Profesjon og skjønn, i Anders Molander & Inge Terum (red.): *Profesjonsstudier*, Oslo, Universitetsforlaget, 179-196.
- Harrits, Gitte Sommer (2011): Professionsfeltet: Sociale relationer og symbolske kampe, i Martin Blok Johansen & Søren Gytz Olesen (red.): *Professionernes sociologi og vidensgrundlag*, Viborg, VIA Systime, 176-193.
- Harrits, Gitte Sommer & Søren Gytz Olesen (2012): *På vej til Professionerne*, Aarhus, Via-Systime.
- Hjort, Katrin (2012): *Det affektive arbejde*, Frederiksberg, Samfundslitteratur.
- Hoffman, Steven & Del Harnish (2007): The merit of mandatory interprofessional education for pre-health professional students, i *Medical Teacher*, 29, e235-e242.
- Houtsonen, Jarmo & Gun-Britt Wärwick (red.) (2009): *European Nurses' Life and Work Under Restructuring*, Studies in Professional Life and Work, Rotterdam, SensePublishers.
- Hovmark, Henrik (1996): *Konstitueringen af det universitetspædagogiske felt i Frankrig (ca.1960-1993). En analyse af en 'offentlig' diskurs*, Kandidatspeciale, Romansk institut, Københavns universitet.
- Højholdt, Andy (2013): *Tværfagligt samarbejde i teori og praksis*, København, Hans Reitzels Forlag.
- Høyen, Marianne (2005): *Den faglige selvforståelse – en undersøgelse af faggrupperes ethos baseret på Pierre Bourdieus sociologi*, Ph.d.-afhandling, København, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.
- Järvinen, Margaretha & Nanna Mik-Meyer (red.) (2012): *At skabe en professionel: ansvar og autonomi i velfærdsstaten*, København, Hans Reitzels Forlag.
- Just, Eva & Helle Merete Nordentoft (2012): *Tværfaglig praksis*, København, Hans Reitzels Forlag.
- Juul, Ida (2013): Diskurser om ungdom og arbejdsliv – fra velfærdsstat til konkurrencestat, i *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 15, 3, 9-23.
- Kampmann, No Emil (2014): Lærer-Pædagog samarbejde – en politisk konstruktion og ledelsesudfordring, i *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 16, 1, 25-38.
- Kristensen, Jens Erik (2014): Velfærdsprofessionerne i konkurrencestaten – i lyset af velfærdspolitikens omkalfatring, i Martin Blok Johansen & Søren Gytz Olesen (red.): *Professioner under pres – status, viden og styring*, Viborg, Via Systime, 165-188.
- Lauvås, Kirsti & Per Lauvås (2006): *Tværfagligt samarbejde – perspektiv og strategi*, Aarhus N., Forlaget Klim.
- Lehn-Christiansen, Sine (2016): *Tværfagligt samarbejde i sundhedsfaglig praksis*, København, Munksgaard.
- Mathiesen, Anders (2005): "Velfærdsprofessionernes" arbejde i liberaliserede videnssamfund, i Tine Rask Eriksen & Anne Marie Jør-

- gensen (red.): *Professionsidentitet i forandring*, København, Akademisk Forlag, 58-79.
- Nørholm, Morten (2008): *Om den sociale og symbolske funktion af uddannelsesevalueringer*, ph.d. afhandling, Danmarks pædagogiske universitetsskole, Aarhus universitet, København, Forlaget Hexis.
- Pedersen, Ove Kaj (2011): *Konkurrencestaten*, København, Hans Reitzels Forlag.
- Petersen, Karin Anna & Staf Callewaert (2013): *Praxeologisk sygeplejevidenskab – hvad er det? – en diskussion med det subjektivistiske og det objektivistiske alternativ*, København, Forlaget Hexis.
- Pollard, Kathrine, Judith Thomas & Margaret Miers (red.) (2010): *Understanding Interprofessional Working in Health and Social Care – Theory and Practise*, UK, Palgrave Macmillian Ltd.
- Rauh, Katja Halladin, Rikke Andersen & Jacob Rosenberg (2013): Visuel analog skala til postoperative smerter, i *Ugeskrift for læger*, 175, 24, 1712-16, København, Lægeforeningen.
- Reeves, Scott m.fl. (2010): The effectiveness of interprofessional education: key findings from a new systematic review, i *Journal of Interprofessional Care*, 24, 3, 230-241.
- Thomassen, Ole Jakob (2013): *Integritet som arbejdslivsfænomen*, Ph.d.-afhandling nr. 1634, Institutt for Helse og Samfunn, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Villadsen, Kasper (2004): *Det sociale arbejdes genealogi: Kampen om at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*, København, Hans Reitzels forlag.
- Witz, Anne (1990): Patriarchy and Professions: The Gendered Politics of Occupational Closure, i *Sociology*, 24, 4, 675-690.

Jesper Frederiksen, Lektor, Ph.d. i samfundsvidenskab, UCC Forskning, udvikling og internationalisering, Forskningsprogrammet Sundhed, Professionshøjskolen UCC
e-mail: Jf3@ucc.dk